

istražujemo i stvaramo

Zajednička igra idealna je prilika za učenje komunikacijskih vještina i građenje međusobnih odnosa

Djeca suradnici

Željana Vivodinac,
odgajateljica
Dječji vrtić 'Smokvica'
Split

Kroz sustavno planiranje aktivnosti u neposrednom radu s djecom moguće je uvježbavati i usvajati socijalne vještine i jačati socijalnu kompetenciju djece. Ovim prikazom iz neposredne prakse autorica želi pokazati koliko je za djecu proces učenja i stjecanja socijalnih vještina važan za njihovo samostalno rješavanje problema i unapređivanje međusobnih odnosa.

Krug suradništva

Sve dok nemate osobno i neposredno iskustvo života u vrtiću, možete imati različitu percepciju o načinu njegova djelovanja. Prva asocijacija osoba koje nisu povezane s vrtićem mogla bi biti da je vrtić zatvoreni prostor s mnoštvom glasne

i uplakane djece koja se svađaju. Velik dio roditelja djece koja idu u vrtić nema pravu predodžbu o tome koliko je truda uloženo u planiranje i ostvarivanje kvalitetnog odgojno-obrazovnog procesa. Prva pretpostavka dobrog rada u vrtiću jest postojanje kvalitetne suradnje iz-

istražujemo i stvaramo

Promatranje modela vrlo je upečatljiv način učenja, stoga je važno da odgajatelji osobito pripaze na svoje interakcije s djecom

među odgajatelja i stručnih suradnika. Kvalitetan rad je vezan i uz suradnju s roditeljima, povremenim vanjskim suradnicima, kao i uz suradnju s tehničkim osobljem u vrtiću. Katz i McClellan

navode kako 'svaka socijalna interakcija uključuje neponovljive pojedince – i djecu i odrasle – s vlastitom osobnom i kulturnom poviješću, emocijama i dispozicijama. Socijalne interakcije se uvijek

događaju u specifičnim situacijama i okružjima i kulturalnim kontekstima.' Iako neki od nas već godinama rade u istim kolektivima i s istim kolegicama, svake godine se iznova dogovaraju

istražujemo i stvaramo

što više prostora i vremena. Ostvarujući ovakav vid međusobne suradnje i djeci pružamo dobar model za učenje o njenoj važnosti. Ovu tvrdnju zagovara i stav autorica Katz i McClellan: 'Budući da je promatranje modela tako upečatljiv način učenja, važno je da odgajateljice i učiteljice osobito pripaze na svoje interakcije s djecom.'

Kad govorim o planiranim načinima međusobne interakcije i o planiranom odgojno-obrazovnom procesu, tada smatram važnim spomenuti i suradnju među odgojnim skupinama, i to i među djecom i među odgajateljima. Vodimo li računa o dječjim potrebama i interesima i želimo li im omogućiti da napreduju i usvajaju znanja i vještine, jedini način na koji je to napredovanje moguće jest kroz promicanje suradnje u svim segmentima rada vrtića.

Kompetencije odgajatelja

Procjenjujem li sebe kao kompetentnog odgajatelja, onda to za mene podrazumijeva usavršavanje u ulozi reflektivnog praktičara (o čemu pišu autorice Miljak i Slunjski). U skladu s tim važno mi je usavršavati se, razvijati vlastite komunikacijske vještine te kvalitetno surađivati sa svim sudionicima u odgojno-obrazovnom procesu.

Miljak navodi da se odgajatelj na taj način 'osposobljava da (kritički) razmišlja o svojoj praksi i da svoju refleksiju artikulira sebi i u raspravi s drugima, što se smatra esencijalnom značajkom reflektivnog praktičara koji je sposoban mijenjati i unapređivati odgojno-obrazovnu praksu i graditi i razvijati kurikulum'. Reflektivni praktičar-odgajatelj jest onaj tko:

- promišlja svoju praksu;
- kritički razmišlja;
- radi na sebi, analizira, uspoređuje, istražuje;
- uči i razvija se u interakciji s

drugima;

- preispituje svoj rad, svoje postupke, svoj odnos prema drugima;
- stvara uvjete za rad i načine podizanje kvalitete rada;
- dobro prepoznaje potrebe djece i uspješno ih zadovoljava;
- čini samoprocjenu.

I Slunjski ističe da je u organizaciji koja uči rad usmjeren '...na postizanje reflektivnog dijaloga djece i odraslih s procesom njihova zajedničkog kontinuiranog učenja, pri čemu oboje jednakovrijedno pridonose zajedničkom učenju, za njega dijele odgovornosti i nad njima imaju zajedničko autorstvo'.

Ovim kratkim prikazom i promišljanjima iz vlastite neposredne prakse namjera mi je skrenuti pozornost na načine i pristup kojim sam se koristila u neposrednom radu s djecom u situacijama u kojima sam im željela pomoći da sukobe riješe na socijalno prihvatljiv način. Također mi je namjera pokazati kako su djeca u nekim situacijama poučila mene, te pokazala kako su i sama sposobna kvalitetno međusobno komunicirati.

Temelji dobrih odnosa

Odgajatelj nema više isključivo dominantnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu, već je u prilici da pomogne djeci usvajati određena znanja i vještine, uključujući i komunikacijske vještine i vještine međusobne suradnje. To znači da uloga odgajatelja u neposrednom radu s djecom više nije izravno poučavanje, nego planiranje aktivnosti u skladu s dječjim potrebama i željama, temeljeno na međusobnoj suradnji. Hansen i suradnici naglašavaju kako je 'potrebno vrijeme da se razvije otvorena i iskrena komunikacija'. Naravno, uloga kompetentnog odgajatelja jest uvažiti individualne osobine svakog pojedinog djeteta i s tim u svezi planirati aktivnosti, poticaje, materijale i okruženje. U za-

modeli suradnje kako bismo još više unaprijedili naš život u vrtiću. Ako odgajatelji u vrtiću u kojem radim teže k tome da zaista djelujemo poput dječje kuće, tada je za dogovore potrebno planirati

istražujemo i stvaramo

jedničkoj igri djeca nadopunjuju svoja znanja koristeći se vještinama koje su im potrebne kako bi što kvalitetnije komunicirala s ostalom djecom.

Oponašajući model starijih osoba u svojoj okolini, dogovaraju i uvažavaju različite stavove i želje pojedinaca u grupi. Autorica Slunjski ističe: '...o povjerenju uče u okruženju u kojem ima povjerenja, a o poštovanju uče od odraslih koja poštuju djecu.' To je odlika prave suradnje. Uvažavanjem međusobnih različitosti, djeca imaju mogućnost pronalaženja zajedničkih rješenja, što pridonosi kvalitetnijoj komunikaciji i svladavanju socijalnih vještina.

U mojoj skupini djeca u dogovoru s odgajateljem imaju slobodu odabira, ali i uvažavaju i jedni druge međusobno i odgajatelja.

Sve strane poznaju pojam odgovornosti koji je usko vezan uz taj izbor. To znači da djeca znaju da su odgovorna za svoje ponašanje ili postupak koji koriste u odnosu prema drugoj djeci, npr.: situacije kad se rugaju jedni drugima, kad je neko dijete eventualno isključeno iz igre ili je netko nekoga udario. U našoj skupini naglasak je na dobrom ponašanju i na građenju međusobnih odnosa pomoću zajedničkog dogovaranja. S vremenom se djeca sve lakše samostalno dogovaraju, postavljaju pravila i kvalitetno rješavaju međusobne sukobe bez uplitanja odgajatelja.

Prilike za učenje

Da bi se suradnja među djecom ostvarila, potrebno je izgraditi zajednicu sa svojim pravilima i međusobnom pripadnošću. Važno je da djeca osvijeste pripadnost skupini i da za svakog člana skupine znaju da je osoba s jedinstvenim potrebama.

Da bi dijete uvažilo drugoga, prije svega treba osvijestiti svoje potrebe, svoju ulogu i spoznati što ga veseli a

što rastužuje u komunikaciji s drugima. Prema Miller, 'spontani, prirodni kontakt s našim vlastitim emocijama i potrebama daje nam snagu i samopoštovanje'. Vodeći računa o koncepciji rada koja je usmjerena na dijete i njegove potrebe i interese, djecu učimo kvalitetnoj komunikaciji u kojoj se sugovornici uvažavaju i pažljivo slušaju. Upućujemo ih jedne na druge kako bismo izbjegli neprestano tužakanje i očekivanje da netko umjesto njih riješi stvari.

Odgajatelji su u ulozi voditelja stvorili okruženje u kojem djeca imaju puno različitih poticaja, ali i različitih mogućnosti i prilika za učenje. Ovdje ne mislim na materijalne poticaje, nego na različite situacije iz kojih djeca uče putem neposrednog iskustva. Svaku situaciju shvaćamo kao priliku za učenje i razvoj socijalnih vje-

Djeca o povjerenju uče u okruženju u kojem ima povjerenja, a o poštovanju uče od odraslih koja poštuju djecu.

ština, a zajednička igra idealna je prilika za učenje komunikacijskih vještina i građenje međusobnih odnosa.

Zajednička igra

Međusobna suradnja djece započela je u njihovoj prirodnoj aktivnosti – igri. Tijekom igre djeca su se učila dogovarati, pregovarati i nalaziti kompromise. 'Vježbala' su vještine komuniciranja uvažavajući mišljenje svih sudionika igre. Naravno da je taj proces bio dugotrajan, jer djeca imaju snažan poriv i primarnu

potrebu zadovoljavati svoje trenutačne potrebe, a okolina im u tom trenutku nije toliko važna. Zato je prije svega bilo važno kod djece osvijestiti da svi imamo osjećaje. Potom smo te osjećaje imenovali. Poticali smo djecu da se prisjete još nekih situacija u kojima su se jednako tako osjećala. Tu su do izražaja dolazili njihovi različiti stavovi, želje i predodžbe o zajedničkoj igri ili o samoj organizaciji igre.

Smatram da djeca poput odraslih imaju vlastita uvjerenja koja možda još gorljivije zastupaju jer im je iskustvo nedostavno da bi ga mogli uspoređivati s prethodnim. Kad smo počeli raditi na razvoju suradničkih vještina, djeci je trebalo vremena da nauče uvažavati tuđe želje, potrebe i stavove. Zajedno smo, i djeca i odgajatelji, iz svake pojedinačne situacije učili kakav stav zauzeti, kako riješiti konflikt, čemu pridati veću važnost. Tražili smo i nalazili zajednička rješenja. Zatim su djeca samostalno učila pronalaziti kompromise i rješenja određenih situacija te su postajala sve vještija u dogovaranju pravila. Njihova sposobnost kombiniranja i primjene naučenih pravila povećavala se proporcionalno sa iskustvom stečenim u prethodnim situacijama.

Ono što smatram također važnim, jest to da su djeca znala zašto rade to što rade. Imala su objašnjenje za svaku donesenu odluku i za svako dogovoreno pravilo. Djeca su osvijestila zašto je važno saslušati osobu nasuprot sebe i koliko je važno da i nas netko uvažava i sluša. Osjećali su se uspješno kad su sami uspijevali riješiti problem ili se dobro postaviti u nekoj situaciji. Takav način ponašanja pomagao im je da stvore bolju sliku o sebi i da se osjećaju dobro.

Smatram da su djeca na ovaj način, koristeći se vještinama koje pomažu u suradnji, dobila nešto neprocjenjivo. Usmjeravajući se jedni na druge, djeca su gradila odnose, usvajala znanja i učila sposobnosti i vještine komuniciranja.

istražujemo i stvaramo

Zajedno do suradnje

Pri svladavanju vještina međusobne suradnje, iskustvo djece se pokazalo kao važan i neprocjenjiv faktor u učenju. Odrasli često omalovažavaju sposobnost djece da kvalitetno promisle neku situaciju i riješe je na primjeren način. Djeca koja su svladala vještine kvalitetne komunikacije i suradnje više ne očekuju od odgajatelja da 'doneše presudu' u nečiju korist. Važno ih je poučiti koliko je značajno da znaju:

- naučiti slušati što drugi govore;
- osvijestiti kako se osjećaju kad se njih pozorno sluša / ne sluša;
- kako se plaćem ništa ne može riješiti;
- prepoznati da su nekog povrijedili;
- kvalitetno komunicirati.

U našoj skupini uveli smo **krug razgovora** u trenucima 'naizgled nerješivih situacija'. Tražili smo od djece da sjednu i razgovaraju. Učili smo ih kako razgovarati, kako slušati. U početku su se važni razgovori odvijali isključivo uz prisutnost odgajatelja. Odgajatelj je ovdje imao ulogu voditelja-moderatora.

Učili smo ih razgovarati tako da umjesto da sugovorniku kažu da nešto ne žele, jasno kažu ono što žele, ili da umjesto da govore što im se ne sviđa, jasno kažu što im se sviđa. Npr. umjesto: 'Ne želim da mi otimaš kockice', bolje je reći: 'Želim da se dogovorimo oko igračaka'. Tako dijete i samo uviđa da svoj problem može riješiti dogovorom. Kad dijete samo naglas kaže ono što želi i što mu se sviđa, na pola je puta da samo pronađe rješenje za neki svoj problem. Kad govori što ne voli i što mu se ne sviđa, podiže svoju frustraciju ponavljajući ono što ga je razljutilo ili rastužilo. Ponekad bi neko dijete koje se našlo u blizini preuzelo ulogu moderatora i uputilo ostalu djecu na razgovor: 'Sjednite i razgovarajte – nije lijepo kad se gurate.'

Samostalna djeca

Kako je skupina u kojoj radim dobno mješovita, jasno je da djeca imaju još različite individualne potrebe, interese i sposobnosti. U svojoj odgojno-obrazovnoj praksi provodim princip humanističko-razvojne koncepcije rada – 'vrtić kao dječja kuća'.

Glavno obilježje takvog pristupa odgojnoj praksi jest uvažavanje specifičnih i individualnih potreba djece i rad usmjeren i planiran prema individualnim osobinama djeteta. Djeca u slobodnoj interakciji i iz osobnog iskustva kvalitetnije uče. Učenje se odvija prema jedinstvenom tempu svakog pojedinca.

Pri osmišljavanju sadržaja u okruženju vodimo računa o tome da djeci ponudimo što više poticajnog materijala.

Dakle, kvalitetno i poticajno isplaniran prostor daje djeci različite mogućnosti da u socijalnim kontaktima pomažu jedni drugima, da prepoznaju materijale i nauče se njima koristiti. Govoreći o razvojno primjerenosti praksi, Bredekamp kaže: 'Odrasli podržavaju djecu u njihovom naporu da ovladaju pojedinim umijećima. Odrasli promatraju što dijete pokušava i osiguravaju mu potrebnu podršku da uspije u zadatku. Oni dopuštaju djeci da rade ono što su sposobna činiti i pomažu im u zadacima koji ih frustriraju.'

Zajedno

Djeca su kroz osobna iskustva gradila odnose i učila koliko je važno biti dobar sugovornik, dobar slušač i koliko je važno sugovorniku izreći jasnu informaciju. Naučili su pomagati jedni drugima (u pripremi za spavanje, u samoposluživanju, u korištenju sanitarija, podizanju prijatelja na ljuljačku, u aktivnostima slikanja i u ostalim svakodnevnim aktivnostima i igri). Naučili su poštivati međusobne različitosti. Postali su ravnopravni u svim segmentima vrtićkog života. U mnogim su situacijama djeca bila i učitelji i voditelji jer su jasno izražavala svoja mišljenja, želje i pravila u igri. Kroz sve ove navedene i usvojene vještine djeca su postala suradnici. U igri i u učenju.

Sada, godinu kasnije, djeca prenose svoja znanja mališanima koji su se tek upisali u vrtić i na taj način i dalje razvijaju vještine suradnje pomažući drugima da ih usvoje. Kamo će nas još odvesti i koje ideje će iz toga izaći, sada je nemoguće predvidjeti. Želim slobodno prepustiti djeci da, neopterećena stereotipima ponašanja i s usvojenim vještinama kvalitetne komunikacije, postanu aktivni sudionici u odgoju. Što se više razvijam kao odgajateljica, to više uživam u svom radu i istinski vjerujem da djecu treba samo voditi. Vjerujem i da mogu od njih jako puno naučiti.

Literatura:

1. Bašić J., Hudina B., Koller -Trbović N., Žižak A. (1994.): *Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima* – priručnik za odgajatelje i stručne suradnike, Zagreb, Alinea
2. Bredekamp S. (1996.): *Kako djecu odgajati*, Zagreb, Educa
3. Glasser W. (1997.): *Teorija kontrole*, Zagreb, Alinea
4. Hansen K. A., Kaufmann R. K., Walsh K. B. (2001.): *Kurikulum za vrtiće*, Zagreb, Biblioteka Korak po korak
5. Katz L. G., McClellan D. E. (1999.): *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije*, Zagreb, Educa
6. Miljak A., (1996.): *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*, Velika Gorica, Persona
7. Slunjski E. (2006.): *Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću – organizaciji koja uči*, Zagreb, Mali profesor

